

Fagkunnskap og fagkunnskapens grenser

Eivind Meland, professor ved
ISF/UiB og fastlege i Bergen

Når forskeren blir politisk aktør

- Det er hun og det skal hun være
- Forskning og vitenskap representerer et grunnleggende fundament i samfunnet etter at de sosiale institusjoner mistet sin monopolautoritet etter 1. verdenskrig
- Akademiets økte innflytelse og kritiske funksjon er en demokratisk vinning
- Spørsmålet er: På hvilken måte skal forskeren være aktør, og hvilken rolleforståelse skal vi ha?

Ekspertise, autoritet og selvbestemmelse

- Selvbestemmelse er avhengig av autoritet
- Vi må lytte til ekspertise/ autoriteter ellers blir selvbestemmelse pervertert til demagogi og populistisk viljesløshet
- Der er forskjell på autoritativt og autoritært – jeg anbefaler ikke den autoritære variant
- Selvbestemmelse og demokrati forutsetter ulikhet, likeberettigelse og delegert autoritet
- Likhet fører ofte til demagogi og anti-intellektualisme

Ekspertise, autoritet og selvbestemmelse forts.

- Ekspert med selvbestaltet autoritet diskvalifiserer til autoritet
- Eksperten må lytte og delta i en reell dialog (delta med bevisstheten om at hun kan ta feil)

”S-L-U-D-D-E-R – SLUDDER”

- Det er viktig at ekspertisen utvikler en alternativ rolleforståelse
- Målene for forskning/ politikk er ofte tydelige
- Bivirkningene får vi på etterskudd og de kan omkalfatre vår væren og våre samfunn
- Metoder for forsiktighet og ”føre var-forholdsregler” i utvelgelse av teknologiske forbedringer er mangelfulle
- Der er alltid aktører med bindinger og vikarierende motiver
- De finnes også i akademiet

Vitenskap er usikker

- Typer usikkerhet
  - Risiko (kjent utfall og insidens – men usikkerhet når det appliseres på den enkelte)
  - Usikkerhet (kjenner utfallene, for eksempel influensadød, men usikkerhet om insidens)
  - Uvitenhet (kjenner verken utfall eller insidens, for eksempel narkolepsi etter vaksinasjon)
  - Ubestembarhet (all teknologi fører til uforutsigbare moralske og kulturelle endringer for eksempel pandemisk angst)

Mode2-samfunn og postnormal vitenskap

- Vitenskapen taler fra et verdi- og maktståsted
- Forskning har konsekvenser for samfunn og kultur
- Forskeren har medansvar og må være reflektiv ift ståsted og konsekvenser
- Samfunnet forventer dialog og opplysning - ikke ekspertmonolog og informasjon
- Krav om at kunnskap skal være sosialt robust
- Valid forskning har fått en videre betydning enn metodologisk akseptabel/ robust
- Er vi forberedt på å stige ned fra objektivitetens og den verdinøytrale pdestall i akademiet?

Den sekulære arroganse er i ferd med å gå ut på dato

- Den "Galileiske forbannelse": alle fenomen kan reduseres til/ forklares med lovmessige sammenhenger
- Livet/ evolusjonen/ kulturen/ økonomien har alltid et element av tilfeldighet og uforutsigbar kreativitet (emergens)
- Verdier, fortolkning og bestrebelse er en del av all biologi og alt liv
- Slike fundamentale aspekter av livet er grunnleggende også for forskeren, men vitenskapen gir ikke noen eksklusiv tilgang
- Ærefrykt for og takknemlighet over livet bør innlemmes i den sekulæres repertoar og selvforståelse
- Den sekulære må gjenoppdage "det hellige"

Dannelse og feighet

- "Det er bedre å drite seg ut enn å dø av forstoppelse" (les: politisk korrekthet)
  - Skjer når faget invaderes av moralen/ ideologien
- Forskeren og journalisten
  - Dialog, ikke informasjon
  - Gjensidig å utfordre hverandre, journalisten har en agenda
  - Må tåle å bli framstilt som narr
- Dannelse: Øvelse i å opptre i rollen som narr?